

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cursus Theologico-Moralis

Ad usum Tyronum elucubratus, Et in Quotidianis Prælectionibus

Quoad ea, quæ Moralis Theologia disputat de Legibus, de Præceptis
Decalogi, de Restitutione, ac de Contractibus

Viva, Domenico

Patavii, 1723

Art. II. De Restitutione propter detractionem.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40673

famiam licitum est acceptare duellum, quia hoc non est medium ad id ordinatum, cum potius Trident. sess. 14. cap. 14. decreverit perpetuam infamiam certantibus in duello. Unde damnata est ab Alex. VII. propos. 2. dicens: *Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.*

Dico quinto, pro defensione pudicitiae licitum est occidere invasorem, si vociferando, aut aliter defendi non potest. Ratio est, quia praestantius bonum est castitas, quam facultates. Molin. tamen notat, posse condonari vitam invasori patiendi violationem sui, si non extat periculum consensus; nam teste D. Lucia, non coinquinatur corpus nisi de consensu mentis.

Dico sexto, Etiam pro defensione vitae, pudicitiae, aut bonorum proximi, possumus invasorem occidere, si ea aliter defendi non possint. Ratio est, quia possumus suscipere partes innocentis; innocens autem hoc loco dicitur, tam qui gratis invaditur, quam qui licet dederit causam invasioni, aut invaserit a principio, tamen deinde vult desistere.

Rogabis primo, tenemurne sic proximum defendere?

Respondeo cum communi Doctorum contra Lessl., nos teneri, quando possumus sine nostro notabili incommodo, quia tenemur ex charitate diligere proximum, & suscipere causam innocentis indigentis nostro auxilio: Verum sicut non tenemur secundum se occidere invasorem ad defendenda bona propria, ita nec tenemur illum occidere ad defendenda bona proximi.

Rogabis secundo: An teneamur defendere proximum, qui non vult defendi?

Respondeo, quod cum invasus non sit dominus suae vitae, non potest illam alteri donare, unde tenemur il-

lius vitam, etiam cum morte invasoris, si opus est, defendere, quando possumus sine notabili incommodo: Contra vero, bona proximi non tenemur, nec possumus defendere, si ipse nolit, cum possit ea donare invasori; Demum possumus, & non tenemur defendere alicujus conjuncti pudicitiam, etiam si ille nolit defendi; quia ipsius injuria redundat in nos; unde possumus illius infamiam a nobis avertere.

ARTICULUS II.

De Restitutione propter detractionem.

I. In quo differat detractio a contumelia, susurratio, & derisione?

II. Detrahit directe Imponens, Augens, Manifestans, in mala vertens; Indirecte vero Qui negat, aut minuit, reticet, laudatque remisse.

III. Quenam in detractioe dicatur materia gravis?

IV. Num liceat uni, vel alteri viro prudenti verum crimen alterius manifestare citra mortale? Quod si ab eo deinde aliis manifestetur tale crimen, quid faciendum a primo detractore?

V. Num sit mortale citra asseverantiam referre alterius crimina audita?

VI. Ad vitandum grave damnum innocentis occulta crimina delinquentis detegi possunt.

VII. Num citra mortale possit delictum Petri publicum in uno loco, aut tempore publicari ubi, & quando ignoratur.

VIII. Infamatus in uno genere num possit citra mortale in alio genere infamari?

IX. Regulariter non est mortale seipsum infamare. Nec est de se mortale imponere sibi falsum crimen citra perjurium ad vitanda gravia crimina.

menta. Verum autem alterius crimen occultum detegere possumus ad vitandum grave damnum. Numquam tamen citra mortale potest grave crimen alteri imponere ad se defendendum.

X. Ad quid tenetur qui audit detrahentem?

XI. Quonam pacto fama restituenda sit, praesertim si famosus libellis sit sublata?

XII. Octo de causis potest quis a restitutione fama excusari, nempe si detur impotentia physica, si moralis, si compensatio, si Condonatio, si crimen sit oblitum, si infamia sublata, si crimen factum est publicum, si detraçtio fuit inefficax.

XIII. Impotens famam restituere non tenetur illam pecunia compensare; quamvis probabiliter possit infamatus clam accipere aliquid ab illo in compensationem.

I. **D**etraçtio est Injusta, & occulta læsio fame, ad distinctionem contumeliæ, & inhonorationis, quæ non fit occulte, sed coram obicitur alteri aliquod crimen, unde Detraçtio tollit famam, seu bonam opinionem apud alios, Contumelia vero tollit honorem, seu reverentiam qua quis testatur, & manifestat verbis, vel signis bonam opinionem, quam habet de alterius virtute, & excellentia. Differt etiam Detraçtio a Sufuratione, & Derisione; nam per Sufurationem non solum læditur fama, sed etiam seminantur discordiæ, seu narratur alterius crimen animo dissolvendi aliquorum amicitiam: per Derisionem vero intenditur, ut proximus, cui detrahitur, pudore suffundatur, vel animo perturbetur. Porro detraçtio alia est formalis, qua quis intendit tollere famam proximi; Alia vero materialis, quæ fit absque intentione auferendi famam; Et utraque

Pars III.

est peccatum mortale; nisi excusetur materiæ parvitas, vel indeliberatio; utraque enim per hoc, quod fit injusta læsio famæ, infert notabile damnum proximo. Demum octo modis fieri potest detraçtio, qui duobus illis versibus comprehenduntur.

*Imponens, Augens, Manifestans,
in mala vertens,*

*Qui negat, aut minuit, reticet,
laudatque remisse.*

II. Primis quatuor modis tollitur fama directe, videlicet imponendo alteri falsum crimen, amplificando verum crimen, manifestando crimen occultum, & interpretando in sinistram partem factum honestum. Aliis modis tollitur fama indirecte, videlicet negando, aut minuendo recte facta, laudes, & bona alterius, vel reticendo, quando reticentia accipitur pro tacita vituperatione, aut demum laudando frigide, unde id potius cedat in vituperium laudati.

III. Quæritur nunc primo, Quænam sit materia gravis in Detraçtione?

Respondeo esse id, per quod graviter læditur fama proximi; unde quia narrando de milite, quod commiserit duellum, habeat concubinam, &c., de adolescente, quod sit deditus amoribus, ut plurimum non læditur notabiliter istorum fama; Contra tamen quia aliquando dicendo de viro probato, quod sit solitus mentiri, graviter læditur ejus fama: idcirco aliquando non habetur peccatum mortale detraçtionis narrando peccata mortalia alterius, aliquando vero habetur peccatum mortale etiam narrando venialia; Immo etiam defectus naturales animæ, vel corporis; ut si quis vel obiciat alicui, quod sit imprudens, parvi iudicii, nothus, vel natus ex Hebræis, &c., vel aliis id dicat, quando res est occulta, & manifeste fert periculum notabilis contristationis proximo.

IV. Dubium est apud Doctores;

Y An

An sit mortale manifestare uni, vel alteri viro prudenti crimen alterius? Afirmant communius, quia aliquando magis displicet, quod crimen manifestetur uni prudenti, praesertim superiori, quam multis externis. Negant tamen Cajet., Petrus Navar., & Azor. apud Bonac., quia haec videtur secundum se parva detractio, & leve detrimentum in fama.

Neque obstat, quod iudicium temerarium de se sit mortale, quamvis apud solum temere iudicantem laedatur bona existimatio proximi. Nam per iudicium temerarium ex levibus indicis imponitur alteri falsum crimen, & ideo est gravis injuria; Econtra per hanc detractioem manifestatur viro taciturno crimen verum. Unde fit, quod qui refert alteri injuriam sibi factam, probabiliter non peccet mortaliter, si solum manifestet iis, a quibus vel consilium capiat, vel solamen; Durum enim videtur, quod injurias non possimus cum amico prudenti conferre ad dolorem mitigandum, & leniendum. Et ideo communius docent licitum esse manifestare complicem in confessione, quando opus est vel ad integritatem confessionis, vel ad consilium a Confessario capiendum.

Dubitatur secundo, Num qui revelavit crimen alterius Cajo, teneatur non solum restituere famam apud Cajum, sed etiam apud illos, quibus Cajus tale crimen manifestavit?

Respondeo cum communi non teneri, si Cajus habebatur taciturnus, & prudens, quia damnum secutum censetur omnino casuale respectu primi revelantis; Contra vero si revelans sciebat, vel dubitabat, quod Cajus esset aliis illud revelaturus, tenetur etiam apud illos famam restituere; quia sua detractioe censetur causa efficax infamiae apud illos.

V. Quæritur secundo, An sit mor-

tale referre citra asseverationem crimina alterius audita?

Respondeo cum Less., & aliis communiter, tunc solum non esse mortale, quando referens non est tantæ auctoritatis, ut facile credantur ea esse vera, nec audita auget, aut confirmat, nec refert audisse a persona fide digna, nec refert coram iis, qui eadem sint aliis manifestaturi, & exaggeraturi, nec narrat crimina valde enormia, ut hæresim, sodomiam, &c. Nam suspicio, quæ ingeritur de crimine atroci, potest esse peccatum grave. Quando autem omnes istæ conditiones concurrunt, non est peccatum mortale detractiois, & contra justitiam, narrare aliena crimina audita sine asseveratione: Quod si narrentur coram iis, qui ex sua levitate sunt ea credituri, non peccatur contra justitiam, quia talis narratio non est de se læsiva famæ proximi, sed peccatur contra charitatem, eo quod quilibet ex charitate tenetur cavere sine suo incommodo, quantum potest, notabile damnum proximi.

VI. Quæritur tertio, Utrum liceat manifestare alterius crimina ad vitandum damnum notabile proximi?

Respondeo cum communi licere; sicut enim licitum est ea manifestare ob bonum ipsius detractoris, ita a fortiori in bonum Tertii innocentis. Immo tenemur ista manifestare, quando damnum, quod impeditur, est magni momenti, nec potest aliter vitari, & damnum, quod sequitur ex revelatione, non præponderat damno, quod impeditur. Ratio est, quia tenemur consulere bono publico, & bono innocentis, & delinquens non habet jus retinendi famam cum damno gravi alterius. Ex quo sequitur, Advocatum, aut Medicum imperitum, & Pharmacopolam infidelem in pharmacis dandis esse revelandum iis, quibus damnum impendet; Sicut qui no-

vit

vit aliquem esse furem, debet admonere eos, cum quibus habitat, ut sibi caveant: Et capientibus informationem de aliquo, ut ad dignitatem aliquam provehatur, vel ut ineat matrimonium, manifestandi sunt ejus defectus, quando nec per correctionem fraternam, nec aliter damnum impediri potest.

VII. Quæritur quarto, Sitne mortale contra justitiam crimen in uno loco, vel tempore publicum manifestare ubi, vel quando est occultum?

Respondeo cum communi apud Dian. part. 4. tract. 4. resol. 128., & part. 3. tract. 5. resol. 17. negative; tum quia per criminis publicitatem (quæ per notorietatem juris, aut per notorietatem facti, aut per famam publicam habetur,) delinquens amittit jus ad famam; tum etiam quia consuetudine receptum est, ut delicta publica historiis commendentur. Peccari tamen graviter potest contra charitatem, quando scilicet ex manifestatione delicti delinquens graviter contristaretur; nam qui est causa gravis maroris proximi, peccat graviter contra charitatem, ut docent communiter apud Bonac. hic punct. 6. Præterea peccatur contra justitiam, si reveletur crimen præteritum alicujus, ostendendo quod etiam nunc iste sit improbus, quando vere resipuit. Unde historiographi narrantes peccata publica mortuorum tenentur narrare etiam emendationem, si vere resipuerunt.

Fagund. tamen 2. præcept. lib. 5. cap. 3. num. 14. hæc habet: Vera sententia docet, non esse peccatum mortale, neque contra charitatem, neque contra justitiam detegere notorium crimen facti, vel juris (hoc est vel per rumores, & famam publicam, vel per sententiam Judicis,) in alio loco, & regione, ubi ignorabatur, & personis, quæ nihil de illo sciebant;

sive fama illuc brevi, sive post longum tempus, sive nunquam perventura sit: Esse tamen veniale contra charitatem refricere vulnera alterius nemo dubitat; Immo probabilius esse, quod sit mortale, docet Nugnez apud eundem Dian., si id fiat ex levitate, & non ex bona fide.

VIII. Quæritur quinto, An infamatus in uno genere possit citra mortale in alio genere infamari?

Respondeo, si delicta habeant connexionem, non peccari mortaliter, puta si de concubinario dicas, quod miserit literas amatorias, de fure, quod rapuerit aurum: hoc tamen intelligitur, modo non manifestetur crimen atrox, puta, quod expilarit ærarium Regium, quia graviter fama læderetur. Si tamen delicta non habeant connexionem, Sylvest. putat, quod non peccet mortaliter, qui infamatum in delicto graviore unius generis infamet in leviori, aut etiam simili alterius generis, puta si de publico homicida dicas, quod fornicatus sit: Communius tamen docent esse mortale, quia fama, seu bona opinio non consistit in indivisibili, sed constat ex multis partibus, quarum una potest amitti sine alia; Sicut potest aliquis amittere vestem non amisso equo.

IX. Quæritur sexto, An sit mortale seipsum infamare?

Respondeo regulariter non esse mortale, sicut non est mortale secundum se disperdere, aut donare suas facultates; etenim quilibet ita dominus est suæ famæ, sicut est facultatum; nam sicut acquiruntur divitiæ propria industria, ita & fama; ut communiter docent contra Cajet., & Valent.; qui putant, infamantem seipsum peccare mortaliter, quia sicut nemo est dominus suæ vitæ, sic nec suæ famæ. Dixi, regulariter non peccari mortaliter, nam quando infamia redundat in com-
pli-

plicem, in familiam, in Religionem, &c., vel quando est causa scandali, aut periculum, quod injuste delinquens occidatur, procul dubio est mortale. Ex dictis inferitur, ex rationabili causa licitum esse manifestare propria peccata, ut fecit D. Augustinus in suis confessionibus, D. Anselmus, qui suam virginitatem amissam scripsit, D. Ambrosius, qui, ut Episcopatum fugeret, feminas in cubiculum ad se vocatas venire finxit, & alii; Sic etiam licitum est prodigere suas facultates ex causa rationabili.

Rogabis: An sit mortale imponere sibi falsum crimen sine perjurio ad vitanda tormenta gravia?

Respondeo negative, quia nemo tenetur cum tanto cruciatu vitam custodire: Ita Sà, Tolet., Less., Navar., Molin., Regin.; Communiter etiam docent, quod possit quilibet crimen suum occultum manifestare, non solum Judici interroganti iudice, quod est certum, sed etiam injuste interroganti, ad vitanda etiam levia tormenta, quamvis inde mors secutura sit; Etenim cum vere crimen commissum sit, quod meretur mortem, potest illam sibi iudice procurare propter finem honestum.

Rogabis secundo, An peccet mortaliter filius, qui imponit sibi falsum crimen, puta homicidium, ut liberet a morte, vel a tormentis amicum, vel patrem, cui imputatur?

Respondeo, peccare mortaliter, quando Judex iudice procedit; quia per mendacium impedit executionem dignae mortis, & deludit publicam potestatem; Quando vero Judex non procedit iudice, non videtur peccare mortaliter, dummodo non pejeret: Etenim saepe licitum est pro amico, vel parente vitam exponere.

Rogabis tertio, An ad vitanda gravia tormenta possis alterius peccatum occultum aperire, praesertim si mors

illi immineat?

Respondeo cum Less. cap. 11. dubi. 7. affirmative; Etenim nemo tenetur cum tanto incommodo famam alterius servare; sicut nec alterius pecunias penes se occultatas. Hinc etiam Doctores docent cum Bonac. hic punct. ultim. ad infringendam auctoritatem infamantis licitum esse ejus occulta crimina pandere; quia nemo tenetur famam alterius servare cum jactura propriae famae. Peccat tamen mortaliter, qui falsum crimen alteri imponit, ut suam iustitiam, & honorem defendat, unde merito damnata est ab Innoc. XI. tam propos. 43. quae habet: *Quidni veniale sit detrahentis auctoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere?* quam 44. quae habet: *Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam iustitiam, & honorem defendat.*

X. Quæritur septimo, An mortaliter peccet, qui audit detrahentem?

Respondeo, audientem posse audiendo movere detractorem ad detrahendum, & posse tantum in eo delectari, & posse etiam dumtaxat non corrigere. Certum est primo, quod si audiens detractionem aliquo modo moveat ad illam, peccet gravius, quam peccet ipse detractor; peccat enim tum contra iustitiam, quia est causa injusta talis damni, quod a detrahente inferitur, unde ipse etiam ad restitutionem famae tenetur, tum etiam peccat peccato scandali contra charitatem inducendo detrahentem ad detractionem. Qui tamen sua interrogatione est causa, cur manifestentur aliorum defectus invincibiliter ignorans futuram detractionem gravem, excusatur a culpa, & consequenter a restitutione propter invincibilem ignorantiam. Certum est secundo, quod si audiens nullo modo incitet ad detractionem, sed solum delectetur, non quidem de auditione rei novae, sed de malo proximi, quod

reful-

resultat ex detractione, peccet mortaliter contra charitatem, non tamen contra iustitiam, si ipse nec sit causa damni, nec teneatur ex officio impedire detractionem, secus vero peccabit contra iustitiam, & ad restitutionem obligabitur. Certum est tertio, quod audiens detractionem, si non corrigat detrahentem, per se loquendo peccet mortaliter contra charitatem; facit enim contra præceptum correctionis fraternæ in re gravi. Excusatur tamen, si res sit publica, aut si non speret correctionem profuturam, aut si timeat sibi grave damnum corrigendo, puta verbera, injurias; aut si habeat rationabilem verecundiam, ut si sit audiens famulus, aut nullius auctoritatis: In his enim casibus debet audiens vel discedere, si commode potest, vel sermone divertere, vel vultum non hilarem, sed tristem præferre, habetur enim Proverb. 25. *Venus aquilo dissipat pluvias, & facies vestis linguam detrahentis.* In dubio autem, an res sit publica, & an detrahens peccet graviter detrahendo, non tenetur audiens illum corrigere, quia præsumere non debet, quod peccet graviter, nisi sufficientes conjecturas habeat in contrarium. Verum qui ex officio tenetur custodire famam subditorum, & detractiones impedire, si non impediatur, peccat etiam contra iustitiam, & tenetur ad restitutionem, ut communiter docent. Putat tamen Rebell. apud Bonac. hic, quod Prælati non peccet contra iustitiam commutativam, nec teneatur ad restitutionem, si non obster subditis detrahentibus, quia ex officio tenetur tantum curare salutem subditorum, non vero conservare famam alienam.

Ubi advertite, quod qui peccat contra iustitiam mortaliter peccato detractionis, sive detrahendo, sive incitando, sive non obstando ex officio,

non solum teneatur restituere famam, & damna, quæ consecuta sunt ex infamia, sed etiam lucrum cessans, videlicet officium, aut beneficium, quod ille propter infamiam non est consecutus; ut constat ex dictis de Restitutione in genere.

XI. Quæritur octavo, Quomodo fama restituenda est?

Respondeo, modum restituendi famam esse hujusmodi; Qui crimen falsum imposuit, tenetur retractare, quod dixit, dicendo se falsum dixisse; immo tenetur addere juramentum, si opus est; Quod si nec juramentum sufficiat ad famam integre restituendam, tenetur ex Less. adhibere testes, & si publice famam abstulit, tenetur publice etiam illam restituere; Non tenetur tamen dicere se mentitum esse, & seipsum infamare, cum satis sit, si testetur, se falsum dixisse: Qui vero non imposuit crimen falsum, sed manifestavit injuste crimen occultum, non potest dicere se falsum dixisse; mentiretur enim, nisi aliquando æquivocaret dicendo, se non dixisse verum, scilicet veritate publica, quæ solum manifestari potest, ut notat Lug. num. 30. Quare solum tenetur sæpius honorare, & laudare infamatum apud eos, coram quibus detrahit. Si tamen probabiliter credatur, quod crimen manifestatum sit oblivioni traditum, quia scilicet multum temporis lapsus est sine ejus mentione, verbi gratia viginti anni, ut notat Azor., tunc non est opus refricare vulnus, nec famam restituere; sicut nec etiam si infamatus bonis actibus famam recuperavit: Ad eum modum, quo fur non tenetur ad restitutionem equi, quando dominus sua industria illum recuperavit. Pariter qui invincibiliter famam alterius sustulit, ubi advertit, tenetur famam resarcire; Sicut qui inculpabiliter domum, aut agrum alicujus incendit, tenetur ex iustitia

fitia impedire, ne damnum ulterius protrahatur, extinguendo ignem quo ad poterit.

Rogabis: Quomodo famam restituat, qui confecit libellos famosos?

Respondetur, eo modo restituendam esse, quo ad æqualitatem restituatur, videlicet vel scriptura publica, vel voce præconis, aut concionatoris, vel alia via, iudicio prudentis, & docti confessoris. Sciendum tamen primo, libellum famosum dici scripturam, vel picturam, vel signum ordinatum ad publicanda crimina infamatoria alterius, ut si quis schedulam, ubi narrantur talia crimina, in loco publico ponat, aut sinat eam cadere in terram in loco publico, aut si quis cornua ad alicujus januam depingat ad significandum conjugem esse adulteram. Quare non dicitur libellus famosus, aut epistola missa ad privatum, in qua narrantur vitia occulta; aut scriptura publica, in qua narrantur vitia publica alicujus.

Sciendum secundo, conficientem libellos famosos jure communi esse excommunicandum; Et in foro externo damnandum esse pœna capitis tam conficientem, quam scribentem, aut edentem, ut notat Molin. tract. 4. disp. 39.

XII. Quæritur ultimo; Quanam sint causæ excusantes a restitutione famæ?

Respondeo esse octo. Prima est impotentia physica; nam ad impossibile nemo tenetur. Secunda est impotentia moralis, puta si quis non possit famam restituere sine periculo vitæ, aut sine jactura longe majori propriæ famæ, aut cum damno notabiliter majori, quam sit damnum illatum, ut diximus de Restitutione in genere. Tertia est compensatio, quæ fieri etiam potest in restitutione famæ, modo ferretur æqualitas. Quarta est condonatio obligationis libere facta, & non in præjudicium alterius. Quinta, si

infamia jam abijt in oblivionem. Sexta, si infamia sublata est bonis actibus infamati, aut proborum virorum testimonio. Septima, si crimen occultum manifestatum jam factum est aliunde publicum, unde ille amiserit jam jus ad famam. Octava, si detraçtio fuit inefficax, vel quia audientes non crediderunt, vel quia similia jam noverant.

XIII. Dubium est, An impotens restituere famam debeat illam pecunia compensare?

Respondeo cum Less. cap. 12. dub. 16., Azor., Navar., Bonac., & aliis contra Sayrum, Sà, & alios, non teneri ex justitia famam pecunia compensare: Etenim, ut supra diximus art. super. quæst. 1., justitia obligat ad restituendum, quod est ablatum, vel aliquid æquivalens; atqui fama ablata non potest restitui in casu nostro, & pecunia non est quid æquivalens famæ; cum hæc sit in ordine superiori, nec sit pretio æstimabilis, juxta illud Ecclesiast. *Melius est bonum nomen, quam divitiæ multa*; ergo non potens restituere famam non tenetur illam pecunia compensare: Sic impotens restituere pecuniam non tenetur orationibus illam compensare; nec qui vi, aut fraude aliquem induxit ad peccatum, aut occidit, tenetur pecunia rependere. Quia tamen opposita sententia ex Less. loc. cit. est satis probabilis, hinc probabiliter potest infamatus debens pecuniam infamatori, illam sibi in compensationem retinere, quantum iudicio prudentis requiritur ad satisfaciendum; & consequenter potest per occultam compensationem pariter sibi satisfacere, ut diximus quæst. super. art. 3. ubi de Compensatione excusante a restitutione, inquirentes, num possit compensatio occulta fieri propter debitum probabile: Quamvis enim id univèrsim non liceat; admittitur tamen probabiliter ob rationem

spe-

specialem compensatio isthac in casu nostro a Less. cap. 12. dub. 25. cum Molin., Ledesm., Dian. part. 2. tract. 5. resol. 30., & in casibus similibus, de quibus diximus quæst. 6. art. 4. Sed ab hac sententia in praxi abstinendum, ut advertit Lug. disp. 16. de Justit. num. 106., eo quod sit periculosa, & contra communioem Doctorum sensum.

ARTICULUS III.

De Restitutione facienda ob contumeliam, derisionem, susurrationem, iudicium temerarium, & suspicionem.

- I. Contumelia de se fert positivam inhonorationem, unde non opponitur Observantia, sed Justitia commutativa, & ex suo genere est mortale.
- II. Compensatur unversim dehonoriatio isthac per petitionem veniæ.
- III. Derisio fert dehonorationem cum animo confundendi derisum, & fieri solet verbis irrisoriis: Subsannatio vero fit signis derisoriis. Utraque fert culpam mortalem, si prævidetur derisus graviter contristandus.
- IV. Susurratio ordinatur ad seminandas discordias inter amicos, manifestando eorum defectus; De se est mortalis, & fert onus restitutionis.
- V. Iudicium, & Suspicio temeraria reducuntur ad detractionem tanquam actus internus ad externum: cum inducant malam opinionem, & contemptum proximi, ferunt de se mortalem culpam, & onus restitutionis.
- VI. Facilius a mortali excusatur suspicio, seu opinio temeraria, quam iudicium certum temerarium. Si indicia sint probabilia, opinio non esset temeraria, sed ea nequit sine causa aliis communicari.
- VII. In dubiis regulariter possumus licite assensum suspendere, quin teneamur bene opinari, sed solum teneamur non male opinari de proximo.

VIII. Si tamen agitur de damno vitando, possumus dubia in deteriorem partem interpretari solum conditionate, & sic damnum præcavere.

IX. Superiores ob indicia dubia possunt aliquali pena subditos punire, eo quod non abstineant a specie mali.

I. **Q**uæritur primo, Quid pro contumelia restituendum sit?

Respondeo, contumeliam esse injuriam, qua alteri objicitur proprius defectus in sua præsentia; non dicitur unversim contumelia omissio quæcumque honoris debiti, quia talis omissio opponitur Observantia; Contumelia vero opponitur Justitiæ commutativæ, & ideo importat positivam inhonorationem: Verum aliquando omissio honoris continet interpretativam, & virtuales contumeliam; ut si transeunte Prælato, subditus non aperiat caput, sed illum torvis oculis aspiciat, aliis asfurgentibus. Contumelia ex suo genere est mortale, ut constat ex illo Christi D. Matth. 5. *Qui dixerit fratri suo, fatue, reus est gehenna ignis.* Verum excusat sæpe a mortali materiæ parvitas, vel quia invincibiliter ignoratur læsionem gravem inde secuturam, ut solet accidere, quando homines irati dicunt quicquid in buccam venit; cum enim eorum verbis non soleat fides adhiberi, non multum læditur ipsorum honor. Restitutionem faciendam esse pro contumelia, constat ex iis verbis, quæ addit Christus Dominus; *Si ergo offers munus tuum ad altare, & recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid adversum te, vade prius reconciliari fratri tuo.*

II. Sufficenter restituitur honor per petitionem veniæ; ad hanc tamen non obligatur, qui potest aliter honorem restituere, videlicet ostendendo extraordinariam benevolentiam, &c. Univer-